

تورک یوردی

تورک اوڤاقلری مرکز لهیئتی طرفندره نشر اولونور

جلد ۴

اغستوس ۱۹۲۶

نومرو ۲۰

« قنچه » فریادنامه‌سی

کویریلی زاده فؤاد بك افندی به

« قنچه » قلمه سنك فتحی مناسبتیله ولایاته یازیلان طونانما فرمانی « تورك
بوردی » نك (۱۹) نجی نومروسيله نشر ایله مشدك. یینه او نسخه ده ذات عالیكزك
تذکره لرك اھمال ایله دیکی وفتمط بو کونکی توركچیلرك چوق علاقه دار اولدینی تورك
شاعرلرندن - عاشق حسن حقنده بك مهم ، بك قیمتی بیر مقاله كز وار ایدی .
عاشق حسن اوقادار خوشمه کیتدی که ، کندیسنی اوقادار تام تورك بولدم که ،
تعریفدن عاجزم . عاشق غازیمزك متقاعد حیاتی بيله غبطه بخشادر . قارپوزتارلاسی ،
قارپوزی بيله نوعی ذاته مخصوص .

فقط اك غریبی ؛ بنده كزك بو نسخه ایچین یازمه جغم (قنچه) دن منظوم
فریاد نامه نك ناظمی ده (حسن) دکیلمی . شعرى کوره جکسیکز که سیزك نشر
ایندیكز درجه ده متوسط بیر شعر در . بونی بالطبع بو نسخه ده نشر ایده جکز .
بو بابده ذات علیا کزده ، بنده کزده فکرلریمزی یازمه جغز . بنده کزده باشقه
بیر عاشق داها وار : عاشق مصطفی . اونك ده تورك وزنده حماسی شعرلری وار .
هله ، بك قدیم بیر بکتابشی مشرب ذاتك ، بغدادك ایرانه کچمه سی اوزرینه بیر شعرى
وار که نفاسدندره . بیرده : « آمان امداد دیو آ غلار بلیرضاد » دییه بیر فریادنامه
واردر . شمذیلک (قنچه) شعرینی یازمغه باشلا یورم .

عساکر برمهول در طرف قلعه قنچه

قنچه قلعه سنده اهل ایمان
 یجه سی نان ایچون جان ویریدی
 ولیکن بولیمز برلقمه نانی
 ققردن عسکرک حالی یاماندر
 سراپا جلہ سی بی تاب اولویدر
 باشیمزدن آشوبدر سیل محنت
 جسمده قالمشدر تاب و طاقت
 بلا زندانه اولدق گرفتار
 یجه آیدر قاپاندق بونده بی زاد
 خصوصاً کیم (خوتین) ده دشمن دین
 ورای پرده دن صدحیلہ قوردی
 عساکر اولدی سرچله [۳] پریشان
 اسیر اولدی کیمی کیمیی عریان
 شهید اولدی کیمی بولدی مقامن
 قوریلو قالدی بونجه بارو بشگاه
 آلوب زاغ سیه شاهین یوواسین
 بوایش اولدی یزه تقصیرمزدن
 سبب اولدی بوکا پندار سردار [۴]
 ایشی وقنجه حق ویرسون جزاسین
 سلیمان پاشا اول دین پهلوانی
 نریمان زمان [۶] عصره فرید اول
 تنی آغشته اولدی خون آله

زبون اولدی بوکالدی قللدی جان
 دخی منت ایدردی یالواریدی
 اکر ویرسه اودمده نقد جانی
 کیجه کوندوز ایشی آه و فغاندر
 بلا عمانته غرقاب اولویدر
 مکر حقدن ایره لطف و عنایت
 مسلط اولدی یزه فقر و فاقه [۱]
 که ایرض برطرفدن چاره دیار [۲]
 نه بیریردن خبر کلدی نه امداد
 چو قصد ایتدی مسلماندن آله کین
 کلوب (لیسه) کافر اوردوی ووردی
 قامومال و منالی آلدی حطمان
 خلاص اولدی قوری جانیه اول آن
 خدانک عشقنه نوش ایتدی جامن
 قاموسین آلدی هپ کفار گمراه
 آغارتدی سورتا یوزی قاراسین
 سفیانه اولان تدبیرمزدن
 که بیرکز اویمادی معقوله دیار [۵]
 که کیردی قانینه اوشبونجه ناسین
 ویروب مردانه میدان ایجره جانی
 رضای حق ایچون اولدی شهید اول
 آچیلدی روضه جنتده لاله

[۱] بویتده قافیه سقطدر . یا مصرع اولک قافیه سی (طافه) ثانینک (فاقه) اوله جق،
 یاخود (طاقت - فاقت) اوله جق . بیرنجی احتمال راجعدر . [۲] (دیار) کزن ، شخص
 مجهول ، کیمسه دیمکدر . بوراده حشودر . قافیه ایچون کلشدر . [۳] اسکی شعرلرده
 بو (سر) لفظی حشو اوله رق بولونور (سرچله) ده اوقبیلشدر . [۴] (پندار) ظن
 دیمکدر . بیر وقت (کنشدی پک بویوک صامق) مقامنده قولانیلمشدر . عادتاً
 (عظمت) کله سی مقابلی اولشدر . [۵] (معقوله اویماق) عقلک امر ابتدکنه
 اطاعت ایتمه مک . بوراده ده (دیار) حشودر [۶] (نریمان) ایرانک قدیم بهادرلردندر.

یا جامن نوش ایدرکن نا کهانی
 (خوتین) صحراسنک اججاری یکسان
 که آنده بونجه قان اولدی روانه
 قویوب هرکس یرنده جمله واری
 بولوناسه اودمده (سیدی زاده)
 یریشان اولدیغنی لشکر چوکوردی
 کچنجه (طورله) صوین جمله عسکر
 ایکی یوز بیک عدویله مقابل
 یننه بویله ایکن کافردن الحق
 اولان اولدی صاوولدی آنده بیرآن
 حصاره کلدی بونجه آت و آدم
 اولانجه زاد واشیایی بوعسکر
 یوزه چیقدی بوکز اوقه-سی نانک
 بش آلتونه آلان کیل یرنجی
 یرنج و نائله سوز یوق قالانه
 یمن محبوبنه رومی نه موجب
 بش آلتونه آلدی آتی ده آلان
 هله آفیونه بولونمز بهانه
 یوزه چیقان آنک ده درهمیدر
 فریدون نکون بخته زعامت
 بیرین داخی ایشیتدک بهر آفیون [۲]
 اکرچه قانع عبد کینه
 یننه ویردک اکا اوتوز ریالی
 بهاسی یتمش آقچه لحم کاوک
 شترلحمی بهاسی اولدی اللی
 فرق اللی به ساتیلدی لحم بارکیر
 یمک دکیل یالادق استخوانی [۴]

دوکولدی اوستینه خر جنانی
 مجبمیدر اولورسه لعل و مرجان
 بویاندی (طورله) صوینی آل قانه
 غنیمت بیلدیلر راه فراری
 عسا کر جمله کیدردی باده
 دلیرانه اودم میدانده طوردی
 طوروب کفاره قارشو اولدی یاور
 بش اون بیک عسکر اولق ییجه قابل
 ایکی یزدکاو قیرلدی محقق
 (قنچه) قلعه سنده اولدی سیران
 قامو عریان و بی درمان و سرسم
 آلیشدیلر [۱] داخی قحط اولدی یکسر
 یوزنده قالمادی قانی آلانک
 صاراردی هم زیاده اولدی رنجی
 بوقهوه دینیلن قاره بلانه
 کوکل و یروب اوله وصلینه راغب
 ایچیلمزسه عجب چیقارمیدی جان
 شفای جاندر اهل اولانه
 کهزیرا خسته دلر مرهمیدر
 دکیلمی صاتدیران آفیون بدبخت
 اوچ آیده ویردیکن یوز اللی آلتون
 قناعت ایلر آیده درهمینه [۳]
 آنکله ایلهدک دفع ملالی
 اونودولدی بکم آدی پلاوک
 فقیر آلمز مکر کیم آدی بللی
 دیر ایدک یمه دین هیچ آتی کیم یر
 تاتاردن یوکروکز آلفده آتی

[۱] (آلق) مصدرینک مشارکت صیغه‌سی (آلیشمق) ایسه ده التباسدن طولانی
 الیوم مهجوردر . [۲] باشقه لسانک تصریفات وادواتی قوللائق معیوب اولدیغنه کوره
 (آفیون ایچون) یرینه (بهر آفیون) استعمالی جائز دکیلدر . [۳] بیزم شاعر حسن
 غازی نک اوزمانک بیتمز توکنمز عسکر لکنده آفیونه مبتلا اولدینی آ کلاشیلور [۴] کمیک

ئىچە خلىق اولاسون كريان وئالان
 عسل يوز يىتمە آلتىمىشە سوغان
 بهاسى پىنپىرك يوزدن زىيادە
 يوز اللى آقچە ويردك آت يىمىنە
 دوكة نور آقچە اولسەريك [۲] دريا
 رباخوردن [۳] بىرىن ايكي يە آلدق
 شە دورانە بىلدىردى بوخالى
 ذخيره بىرلە خرچلىق ايتدى ارسال
 ذخيره نامنى ايشيتدك آتئىق
 بىزەدە حصە واردر دىو ساندق
 جوابى ويردىلر كىم سنك دندان [۴]
 وراى پرەدەن بالجلە ساتدى
 آلىش ويرىش ايدوب قازاندىلر مال
 هلاك اولدى يىچەسى عاقبت كار
 تلف اولور قانى چوق كىسە بىزاد [۶]
 كومولە يوب يىدىلر ايتلر آنى
 ويروب ايش ايتدىلر كىندم شعيرە
 اهانن ايتدى ظالملر بوخلە
 كلن كىندم شعيرى ويردىلر آه
 آلوب بالجلە عشر آسيانى
 بىكە نقصانىلە ساتدى حرامى
 اسيرە ايله مىز كافار بدكار
 كە آغلادق كاهى كولدك كىرىتدە
 كىرىتدە چكەمەكك عشرىن فعاشا

سلوزى يوز اوتوزە آلمىشدر آلان
 ساتىلدى آلتى يوزە سادە روغن
 يوز اللى آقچە يە اىچ ياغ بهادە
 قورو اوتلق بهاسى بر يىمىنە [۱]
 بومىنوال اوزرەدر هب غىرى اشيا
 دوكندى آقچە مىز پىچارە قالدق
 بو احوالى ايشيتدى صدر عالى
 ترحم ايله يوب شاه همابال
 هله خرچلىق كلوب قبض ايتدك الحق
 بو احسان فراوانە سويندك
 واروب طالب اولنجه درد مىندان
 اكا براخذ ايدوب درمىزن ايتدى
 كىيىسى مىتكدرد كىيى بقال
 فقير عىسكەر كرسنە ئىشنە بىمار [۵]
 نە كىسە مىرحمت قىلدى نە امداد
 سوقاقلردە صوغوقدن فوت اولانى
 نصارى قومنە بوئجه ذخيره
 نىيىد وپىوو ياپدىلر خورلقە [۷]
 آلوب مىخانهدن رشوت بهر ماه
 ايدىنوب پىشەكار ناسوابى
 اوچر يوزە آلوب كىل تىمى
 بو ظالملر بىزە جور ايتدى بىسار [۸]
 يكرىمى بىش سنە اولدق كىرىتدە
 بو آلتى آيدە [۹] چكىلن مىحت اما

[۱] بۆكلىنى آكلەيمەم [۲] قوم [۳] (ربا) مەراپە ، دور شەرى ايله بويوك فائىز
 آلان غدارلەر (رباخور) دىرلەر مەراپە يىيەن دىمىكدر . [۴] (سنك دندان) تىبىرى
 تۈركچە (دىشكە طاش) يەنى (طاش يە) مەناسىنە ظالملىك پىچارەلەر سىزىشلىرىدۇر . ادبىيەت بۆيۈك
 خلىق شاعىرى طەرفىدىن بىلە يابانچى لسان تەركىپىنە تەخۈيل ايدىلەجك دركە يە اىغىش . خلىق مىزك
 ايلە ئولتۇرۇلۇشقا قالدق شىلمىشدى . [۵] آچ ، سوسىز ، خىستە [۶] يىپەجىكسىز ، آچ
 [۷] يەنى (خىستىيانە بوغداى ويردىلر . راقى ، بىرا قىيلىندىن اچكى آلدىلر) دىمك اولەجىق
 [۸] (بىسار) چوق . ادات اولدىغىچە لسانىمىزدا استعمالى جائىز دكىل [۹] « بو

مکر کیم واقع اولدی کر بلاده
خزان یا پراغییوز صرصر ییلندن
ترحم ایتمه سون آنلاره مولا
ذخیره آنلاره ویرلدی اکثر

نه چکدک بوزندان بلاده
بو حکام ظلم پیشه لندن
ترحم ایتمدی ظالملا اصلا
یهودیه نصارادن آلوب زر

شکایت نامه من یهوده صانعا
آنی کوزدن کچور شاهم اوصانعا

کواه عادلز بوکا حقدور
اولور شهنامه دکلو بیر کتاب اول
نجوم آسمانندن یاسهادر [۲]
طوتان قلعه ایچنده طوتدی مسکن
اونار آقجه یه بیر کون ییقیلای
یا اللیدر یا آلتمش کونده قیمت
نه حال ایسه قایردق چوقدن آزدن
چیقارسون قلعه دن طاشره گیاهی
قورو اوت قلعه ده اولق نه حاجت
بهانه آتش واولق آراده
بوکز بحر غمک قعرینه باتدق
هلاک اولوب قاموس اولدی بر باد
شکسته بسته افتاده پیاده
شتاده بکدر ایدک صاغی صولی
هلاک ایتدی ییجه عریان فقیری
که ذکر ی موجب غمدر ملالت
خدا رزاق عالمدر قوماز آج
کران بار آلتینه کیرمش زبونز
قالورجان کرداننده بار محنت
(رها کردد فقیرانرا ازین وام) [۵]

سوزمز جمله زیراما صدقور
یازلز جمله زیرای حساب اول
یازیلان ذره نور ذکا [۱] در
بیزه یوخسوللق آچلق دردی بسکن [۳]
ایکی آدم اولاجق او کیراسی
دانی واسم اولان مسکنچون اجرت
کتوردک دانی وافر اوتاق یازدن
بوکز فرمان اولوندی هپ سیاهی
که یعنی آتش ایلر سه اصابت
بیزی حقلامق [۴] ایتدیلر اراده
چیقاردق اوتلنی یابانه آتدق
قیش اولدی قالدی آنلر جمله بی زاد
بوکز قالدق بو صهرای بلاده
هراوچ کونده چیقوبن قارقولی
بو آراده شتای زمهریری
دانی چوقدر سرانجام فلاکت
نه دکلو عالم اولسه خلقه محتاج
ولیکن غرق عمان دیونز
ده کیل ممکن اداسی تاقیامت
مکر العلاف ذوالاحسان وانعام

آلتایده « کیی اوقونه جق ، مرهوندر . [۱] (ذکا) ذالك ضمیله : کونش [۲]
(سها) دب اصغر ایچنده پارلاق بریلدیز [۳] (بسکن) بس ایکن ، کافی ایکن [۴]
بوکله پک اوقونه مایور (قلامق) کیی بیرشی [۵] (فقیرلری بو بورجدن قورتاره) معناسنه
فارسی بیر مصرعدر . معلومدر که ادبیات عثمانیه ده تورکجه شعرده فارسی بیر بیت ویا بیر
مصرع ایرادی ، یا باشقه سنک کوزل برسوزنی تضمین ایله اولور ؛ یاخود ، ملع اولق

اولوبدر نصفین شهر ایچره سائل
شکسته شیشه ناموس وعاری
عزیز ایکن ذلیل اولشلر ای واه
چکرلر آرقه سیله شهره اودون
کچر زار ایله دائم روز کاری
پینه رحم ایتدی بیر ذره مقدار
بویوردیلر اودم بیر دورلو خدمت
چپوغی آرقه کز برله کتورک
اولوب راحت اوتورمادی کهای
ولی فریاد ظلم ظالمیندن
(فقیران جان دهنداز حسرت نان) [۴]
قاپاتدیلر دکان نانبانی [۶]
برر تنور نان ایتدی مرتب
آلان جان ویردی ساتان دین وایمان
ویررسین قسطن وحش و طیورک
سکا احوالموز بالجله معلوم
ایریشدیر عیش رغده [۲۷] ضیق و ضنکدن [۷]
دعای قیل و قبول واستجاب
ناظمه الفقیر

حسن در قلعه قنجه سنه اربع
و ثمانین والف

دوکندی قالدی مال اولدی زائل
النده قالمایوب برذره واری
کزرلر دربدر الشیثیله
کیمیسی واروبن طاغلره هرکون
انکله کچینور یوق غیری کاری
کورورکن حالمز حکام جوار [۱]
سیاهی ایله دیکه عرض حاجت
یاطور اراق طاشیوک یاخود چیت اورک
بوتون قیش پایه زن [۲] کپی سیاهی
کم آغلار [۳] خدمت دین مینندن
ذخایر وارا یکن بی حد و پایان
بولونماسون دیونان رایکانی
باشاسی و آغاسی و بیکی هب
بر آقچه یه ساتیلدی او چ درم نان
خدایا قدر توکله مارو مورک
سنوک مخلوقه کز ای سی و قیوم
خلاص ایله بیزی بوجای تنکدن
حق شاه اورنک رسالت

اوزره بیر غزلده ایراد ایدیلر . بوشمرده ایسه بی لزوم عادی بیر سوز فارسی اوله رق
سویلنمشدر . [۱] (جوار) و اوک تشدیدله ، (بواب) و زننده دائما جوری ، ظلمی اعتیاد
ایدن دیمکدر . [۲] (پایزن) لهجه ده (پرائفه بند معناسنه در) دینیلمش . باقیله
(پایزن) آیاغه اورولان یعنی نفس پرائفه معناسنه اولسه کرکدر . معلومدرکه بیر قلعه ده
اقامته مأمور اولنان پرائفه یند بیر محکوم برایش طوته من ؛ آقشامه قادار شوراده بوراده
کزر طورور . قالدی که بوراده (پایه زن) دینیلور . تحقیق ایتمه لیدر . [۳] (آغلامق)
شکایت معناسنه قولانیلمشدر . اسکی شعرارده (واره لوم حالموزی پادشه آغلا یلوم)
کپی سوزلر چوق کورولور . [۴] فقیرلر اکمک حسرتیه جان ویرسیورلر - دیمکدر
[۵] (نانبان) یرینه فارسیده اکمکچی معناسنه « نانبا » و « نانوا » واردر . [۶] غینک
فتحیه « عیش رغده » بول یاشاییش ، راحت حیات . ناظم وزن خاطری ایچون غینی اسکان
ایله مشدر . [۷] « ضیق ، ضنک » ایکسی ده طار دیمکدر . طار و فقیرانه حیات ، « ضنک »
فارسی « تنک » دن معربدر .

قنچه فتحه دائر اولان دونامما فرمانی ایله بو منظومه، (چلبی جونکی) نامنده کی کبیر مجموعه یه بیر چوق حکایات و فقراتی نقل اولونان « مجموعه و دادی » دن اخذ ایدلدی. کتابک بوتون یازیاری نسخ اولدینی حالدده، فرمان ایله بیرده بو منظومه، بیرده کتابک صوک فقره سی، تعلیق تقلیدی فناجه بیر یازی ایله در. منظومه نهایتده کی « ناظمه الفقیر .. الخ » عبارده سی مؤلفک خطی ظنی ویریور. ذاتا فرمان تاریخی ایله منظومه تاریخی آراسنده بیر سنه فرق وار. او « ۱۰۸۳ » بو « ۱۰۸۴ » در. واقعا کتابک تاریخ تألیفی یوقسه ده بیرنجی جزؤنده « ۱۰۷۸ » ده تحریر اولوندینی محرر اولدیغنه و درون کتابده « ۱۰۲۲ » تاریخه اسنادا بیر فقره مسطور بولوندیغنه و اکثر فقرات روم ایله و قنچه جواریه عائد بولوندیغنه نظراً، اشبو « مجموعه حکایات و لطائف و دادی » مؤلفی ایله بو منظومه مؤلفی بیردر. فقط مجموعه ایاتنده جابجا « و دادی » مخلصنی استعمال ایله دیکی حالدده بوراده مخلص یازمایور. آلتینه اسمی « حسن » اوله رق قویمش. ظنمزی تقویه ایده جک بیر جهت داخی اشبو منظومه خطیله بیر اولان صوک فقره نك آلتیه، یینه او خطله، او قامله بیر قطعه واردر که، آورده ده (و دادی) مخلصی واردر. مذکور و دادی، زماننده ایشیتدیکی روم ایلی سفرلرینه و رجائه عائد نکته لری و لطیفه لری اقتداری داخلنده عجمجه بیر انشا ایله یازمش؛ جابجا کندی طرفندن - سعدینک کلستاننده اولدینی کیی - مقامه مناسب نظامار علاوه ایله مش. بیرده (لطائف منیری) بولمش. اونک فقره لرینی عائد اولدینی محملره نقل و طرز تحریرینی تصحیح ایله یوب ایکی جزؤدن متشکل بیر کتاب یامش. جلد اول کندی ایشیتدیکی و کوردیکی و اکثری تاریخی فقره لردن و جلد ثانی (منیری) نك فقره لرینه کندیسی ده علاوه ایده رک کلستان کیی - (مثلاً توحیده، زهده، عشقه، علمه، جهله الخ) دائر فقره لر ترتیب و تبویب ایله مکدن عبارتدر. ایشته شو تفصیلاتک دلالتیله شو منظومه بی یازان اسکی تجربه دیده (کرید فاتح لرندن و روم ایلی سپاهی لرندن غازی حسن افندی) ایله شاعر « و دادی » نك بیر اولدینی ظن ایدیورم. چونکه اوزمانده بویله جزئی نظمه قادرا اولان بیر مخلص آلیردی. بو منظومه ده مخلصنی ایراد ایتمه سی، بلکه احترازه

مبنى اولوب، فقط كندى مجموعه لطائفه و منظومه زيرينه «ناظمه» ديمش اوله سى بعيد
 دكيلدر. ذاتاً حكايه لار مياننده كي شعر ايله اشبوه منظومه همان بر قوتده يعنى بير قوتسز لكده در.
 سپاهى حسن افندى طبعاً شاعر ايمش. عادتاً مشاهير شعرا قدار خيالاته قادر ايمش؛
 چه فائده كه جهلى ايله برابر سپاهيلىك حسييله آثار اسلافى چوق چوق تبعة عدم
 عمارسه سى، كنديسى شعرانك آشاغى طبقه سنده بيراقش. فقط نه باس وار. عمرينى
 جهاد ايله كچيرديكى ايچون كزيدكان ملتك اك اوست طبقه سنده در (رحمة الله تعالى
 رحمة واسعه).

ييكيرمى سنه قدار اقدم، ظنمجه مرحوم فائق رشاد بك مرحومدن آلوب
 تلخيص ايله ديكيم وثيقه لرله زيرنده كي، ملاحظاتمى عيناً نقل ايله دم. بعض مشكلاتى
 نوط ايله ايضاح ايتدم. كچنكى وبو كونكى مقاله لر مدهده بعض علاوه لرم وار؛ بوندن
 زياده تفصيلاته لزوم كورمه يورم. منظومه (علم قرض شعر) نقطه سندن چوق تنقيد
 محتاجدر. فقط ا كتريسى ادبياتله متوغل اولانلره معلوم اولديفندن داها زياده
 ايضاحاتى زائد كوردم. كله جك نسخه لر مرزه، قديم خلق شعرلرى نمونه لرى ايله،
 بويله زمانندن شكايى حاوى و تاريخه چوق مهم يارديملىرى كوروله جك اولان
 ايكي اوزون منظومه يى درج ونشر ايدم جكم.